

ustanovitev lista za šoli od-
raslo mladino z Ganglovimi besedami,
ki pravi:

O, slušajte besede, ki svarače
nebržniku zvené in ki proseče
zdaj k posvečenju kličejo može!

Posavec.

Jubilejski dar!

(Obupni klic kranjskega učiteljstva.)

Faktum je, da ima učiteljstvo na Kranjskem v XX. stoletju med vsemi stanovi v sramoto mogočne Avstrije, ki po znani korupciji pod vladno birokratizma tako bahato in nepremišljeno meče milijone okrog sebe, v sramoto deželnih očetov najbolj beraške plače. Dasi na robu propada, dasi do kosti izstradano in obupano, se odlikuje tako požrtvovalnostjo, da ga občuduje lahko ves olikani svet. Gotovo lepa vsota je že nabrana za „Učiteljski konvikt“, in to smemo trditi, največ iz naših žuljev, aliboljerečeno, te tisočake smo pristradali. V bedi in pomanjkanju se dviguje naš bodoči dom. Da, učiteljstvo je seglo letos tako daleč v svoje dolgočasne, zasušene žepe, da so se začeli oglašati celo jubilejski darovalci z rednimi mesečnimi doneski. Gotovo je to postopanje vse hvale in posnemanja vredno, in „Učiteljski konvikt“ se bo nekoč s ponosom oziral na te učiteljske mecene. A žal, da je mnogo tovarišev in koleginj, ki pri najboljši volji, pri vsi štedljivosti ne morejo ničesar prispevati. Kdor ima srečo s postranskimi zaslužki, komur baše vlada za lenobo cekine v žepe, ta si lahko pritrga vsak mesec kako kronico, a kdor ima družino, kdor je odvisen samo od tistih krajevarčkov, ki jih potegne pri blagajnici, ne more zadostiti tej zahtevi. Od kase do doma sicer ponosen, a že ga čaka žena, deli in deli, vse se razkadi, ti pa hodi raztrgan in se zadovolji vsak dan s krompirjem in kislim zeljem.

Čenjeni tovariši in tovarišice! Vsakomur je presto in dovoljeno, da v javnosti izreče o tem ali onem svojo kritiko, zato pa imamo svoj stanovski list. Vse se pripravlja, vsi stanovni tekmujejo med seboj, da bi toliko sijajneje obhajali redko slavlje, 60letni jubilej našega presvetlega cesarja. Prosim, kdo pa naj kaj daruje v to svrhu, ali tisti, ki strada nočindan, ali tisti, ki sedi na zakladih in razpolaga z milijoni? Skoro se bo že reklo: Darujte letos kaj v dobrodelne namene! Komu pa? Za učitelje, saj jih v plači gotovo že prekaša beraško društvo v Pekingju. A ne tako, mislimo pošteno, marljivi delavci, ne boste nam nalagali samo dela in dolžnosti, tudi plačali nas boste. V čem naj torej obstoji jubilej v našem stanu? Lačni in žalostni, brez vsake nade v boljšo bodočnost, se tega jubileja ne moremo veseliti. Po vsi Avstriji, do zadnjega učitelja naj zaori en glas:

Odprite nam vrata na cesarskem dvoru! Naš presvetli cesar naj zve v svojem jubilejskem letu, da ginevamo, da

Če slab obisk je v šoli,
če dečki kje stepó se,
on nosi odgovornost,
napj vsi le obrnó se.

Če se porabi letos
v petih preveč premoga,
on odgovoren biti
le mora. Oj, nadloga!

Ta ljuba odgovornost
povsodi ga preganja;
jaz mislim, odgovoren
zato je še, kar sanja.

To vola bi končalo,
ne le moža; to zdi se.
A odgovorni vodja
nasprotno še — redi se...

(Dalje.)

umiramo od samega stradanja, naš presvetli cesar naj zve, da smo med vsemistano najbolj obremenjeni v težavni nalogi za odgojo in pouk naše mladine, pa tudi najbolj pozabljeni; naš presvetli cesar naj zve, kako postopajz nami naša mačeha, naši brezsrčni deželni očetje, naš presvetli cesar naj ovekoveči v našem stanu svoj jubilej z zlatimi črkami, danas je po svojem vplivu rešil obupne bede in povzdignil učiteljski stan na ono stopnjo, kijo zasluži po vseh človeških in naravnih zakonih!

Prvi jubilejski dar mora biti letos torej v državnem in deželnem zboru za učitelje, saj ne prosimo zastoj; mi smo že zdavnej zaslužili, vi boste pa poravnali zastareli, ne prav častni dolg.

Učiteljcam za Veliko noč.

Velika noč je pred durmi, z njo pa tudi učiteljska zborovanja, ki se običajno prirejajo ob času, ko pride največ učiteljstva v Ljubljano. Vsakdo se veseli Velike noči — simbola vstajenja — zlasti že zato, ker je v najlepšem času, v večnolepi pomladi, pa tudi zato, ker pohiti tedaj k svojem, znancem in prijateljem. Učiteljstvo se veseli velikonočnih počitnic, veseli se pa tudi zborovanj svojcev! Snidejo se učitelji in učiteljice kot prijatelji, vsi z istimi težnjami, z istimi interesi in s skupnimi smotri. Pri raznih učiteljskih zborovanjih se — ako že ne doženemo vselej zaželenih uspehov — vsaj razvedrilo in navdušimo za nadaljno delo, za nadaljno vztrajnost. Jaz vsaj se veselim vedno onih dni, ko zborujejo naša društva zlasti pa željno pričakujem zborovanja „Društva slovenskih učiteljev“. Nikoli pa se še nisem bolj veselila tega zborovanja kot baš letos; ne vem, ali bolj iz radovednosti, ali iz resničnih interesov? Saj pa ima letošnje zborovanje lep in velevažen predmet na dnevnem redu, namreč: Bo li možno uresničiti prekrasno idejo, ki je bila izprožena že na božičnem zborovanju? Ali bo mogoče ustanoviti lasten dom. lastno, nad vse potrebno zdravilišče?

Drage tovarišice! Ojunačite se, vstanite in pristopite v naše društvo tudi one, ki ste se ga ogibale do sedaj. Pridite in pridružite se četici, ki si je postavila za sveto nalogo, delati in se boriti za skupne interese učiteljstva, skrbeti pa tudi za lastne težnje in potrebe. Jubilejsko leto je! Vsakdo se bo potrudil, proslaviti ga na katerikoli način. Tudi me moramo storiti v proslavo vladarjevega jubileja nekaj, kar nam bo v čast in korist, kar naj bo v spomin še poznim naslednicam.

Zato pa pristopite in prepričajte se o našem resnem delu! Možno, da potem ne boste imele več praznih izgovorov in nespametnih predsodkov o društvu slovenskih učiteljev. Ali bi ne bilo sramotno, ako bi zvedel svet, da je še mnogo tovarišic, ki niti po imenu ne poznajo našega društva, še več pa onih, ki ga nečje poznati?

Zdramite se tudi Šiškarice, Vrhničanke, Šentvidčanke i. dr.! Pridite med nas, boste videle, da vam ne bo žal dveh kronic, in se vam ne bo sramovati našega društva.

Da se vas oglasi prav mnogo nanovo kot članice našega društva, one pa, ki ste že članice, da poravnate letnino, to je moje iskreno voščilo za velikonočne praznike!

Dragim kolegom pa želim, da ne sodijo našega programa napačno in krivično (kakor se je zgodilo že opetovano); zakaj ta ne razdružuje in tudi ne sme razdruževati koleginj od kolegov, sester od bratov, ampak ima le nalogo in dolžnost, bojevati se za skupne interese, poleg tega pa še — kdo bi nam zameril?! — tudi za lastne. J. Z.

Poldnevni pouk v ljudski šoli.

Pod tem naslovom priobčuje v „Domovini“ neki štajerski tovariš članek, v katerega uvodu pravi, da so na nekaterih shodih na Štajerskem poudarjali potrebo uvedbe poldnevnega pouka ter so v tem oziru tudi stavili resolucije.

Nekatere občine celo stremijo natiem pa tudi javno o raznih prilikah za uvedbo tega načina pouka. A še več: obljuba uvedbe poldnevnega pouka od strani kandidatov raznih strank služi celo kot najnovejša agitacija v prid izvolitve. Oglejmo si torej poldnevni pouk! Že beseda „poldnevni“ zveni čudno za nevaženo uho. Delajmo torej vsako delo le pol dneva, pa se bomo kmalu prepričali o svojem uspehu; opravili smo le polovico, ko bi bili lahko znabiti vse. Poldnevni pouk je zastarela naprava in je tam vreden uvedbe, kjer okolščine in krajevne razmere, celodnevni pouk ne dopuščajo, kakor je to v težavnih hribih.

Učence, ki je obiskoval poldnevno šolo, recimo res osem let, ima v resnici štiri leta pouka. Ako pa je bil med tem časom celo dvakrat postavno oproščen, ima pa komaj tri leta šolske dobe. Kje so še opravičene in neopravičene zamude? Z uvedbo poldnevnega pouka, kjer je dozdej bil celodnevni, se bo v začetku šolski obisk povzdignil, a sčasoma pa pače na isto stopnjo kakor je bil celodnevni. To so pokazale izkušnje. Učna tvarina se mora pri poldnevnem pouku jako skrajšati, kar pomeni korak nazaj v naobrazbi. Ako učence hoče nadaljevati pouk na srednjih šolah, mu bo obiskovati poprej mestne razrede ljudskih šol in šele potem bo vstopil v srednjo šolo, ako naredi sprejemni izpit. S tem se pa oškodujemo v gmotnem oziru sami.

Dozdej sem imel v mislih normalno nadaljevanje učenca, a kaj se naj nauči slabo nadarjen otrok v pičlo odmerjenem času? Nič! Ta ostane analfabet, ki se itak že pri celodnevnem pouku toži o njem.

Slovenska inteligenca se rekrutira iz naše sedanje ljudske šole. Odkod jo naj jemljemo potem, ako nastopimo pot nazadnjaštva?

Poldnevni pouk ima sicer navidezno nekaj zase, t. j. toliko poudarjani telesni razvoj v zdravniškem oziru. Ta ovira pa se tudi lahko ublaži z uvedbo šolarske kuhinje, kakršne imajo že na mnogih šolah in uspevajo prav dobro.

Pred nekaterimi leti se je učiteljstvo in ljudstvo jako ogrevalo za nerazdeljeni pouk, a zdaj so glasovi o tem skoraj popolnoma utihnili.

Iz nerazdeljenega pouka bi še en korak prestopili in bili bi pri poldnevnem pouku. Dični Rokitsky zahteva pouk v kmetijstvu na ljudskih šolah, a, žal, za čas v tem pouku pa nihče ne vpraša. Res lep in tudi za bodočega kmeta pomenljiv in važen je pouk poseben v sadjarstvu in čebelarstvu, a škoda, da pri obilici drugih predmetov ne najde primerne prostora. Pisec teh skromnih vrstic deluje že 21 let na ljudski šoli s poldnevnim poukom prav vestno, premišljeno svoj čas v pouk natančno uporablja, a se mora le odločno proti tej napravi izreči, če bi se tudi čas počitnic podaljšal, kar vsekakor ne bi šlo povsod zlahka. Pri nas odločuje trganje hmelja čas počitnic. Ob tem času ne bi gotovo nobeden učenec obiskoval šole, čeprav bi se žugalo s kaznijo. Zakaj v enem dnevu zasluži otrok več v hmelju, nego iznaša mesečna kazen. Slišal sem pa tudi iz ust pedagogov, kakor g. H. Schreinerja, da so šole s poldnevnim poukom malovredne, da nikakor ne dosežejo svojega ali, bolj rečeno, učnega smotra. Tem pritrdjam tudi iz lastne izkušnje.

Učiteljstvo mora biti iz vseh razlogov proti uvedbi takega pouka.

Še enkrat k članku „Nekaj misli o šolski disciplini“.

Nerad sicer pišem še enkrat o tej stvari, zakaj vzgojevanje se mi zdi tako važna stvar, da bi ne smel nikdar nihče nepriljubljen o nji govoriti, kaj še celo pisati. In jaz moram zopet nepriljubljen in v naglici odgovoriti, prav tako kakor sem bil zadnjič po okolščinah prisiljen pisati, kakor se pravi ex abrupto. To v zagovor, če je bil moj članek tako malo stvaren, da je tovariša pisatelja osebno žalil. Nikakor namreč to ni bil moj namen: ne samo, ker mora vsakemu mislečemu človeku nad vse presedati način pisarjenja večine slovenskih časopisov — klasičen slučaj iz „Naši moči“ je „Učit. Tov.“ ponatisnil v predzadnji številki — ampak še posebno tudi za to, ker spoštujem vse one, ki so v naši realni dobi še toliko idealni, da pišejo v liste, ki ne le ne honorirajo spisov, ampak niti poštnih stroškov ne plačajo. (Uredništvo mi oprostí ta

„napad“ na neplačujoče čitatelje!) Torej kar se tega tiče, kratkoma kapituliram; oprostí mi, dragi tovariš in sobojevnik, vse žalitve! Poizkušal sem in poizkušal bom vsako žaljivo misel odgnati, in če jezik, ki je tako slab tolmač naših misli, „kozla ustrelí“, štej mi to v napako, nepopolnost. Gre namreč za stvar in to, najvažnejšo, ker je odločilna za bodočnost naroda in človeštva, ne glede na to, da bi se moral po tem ravnati sploh vsak, ki kaj piše. Ne iščemo namreč večine, ki bo za nas glasovala, ker „se znamo dobro odrezati“, ampak resnico. Žalitve in še drugo, kar delajo, pustimo brezvestnim političnim agitatorjem in skrbimo, da bodo vsaj njihovi nasledniki stvarnejši.

Pa k odgovoru!

Predvsem moram izraziti, da ni baš najboljša navajati preveč citatov. Sicer je res navada, posebno v znanstvenih spisih, da vse mrgoli citatov, čisto jako dolgih, toda k cilju to ne vede; če pa že citiramo, potem pa kar natančneje, da vsak lahko hitro najde navedeno mesto v knjigi. To iz različnih vzrokov, ne samo zato, ker je smisel v zvezi lahko dokaj drugačna. Predvsem bi bilo potem nemogoče citati v pedagoškem listu — Komenskega kritiko o Rousseaujevem „Emilu“.

Dalje se moramo varovati, da ne mešamo teorije s prakso. Pomilovanja vreden učitelj, ki ima v razredu po 80 učencev in pri tem še popoldneven pouk, posebno če je še skoro nedorasel (18 let n. pr.) in brez staršev, ki bi ga pomagali deželi in državi vzdrževati. Ej, dragi tovariš, lahko mi veruješ da imam smisel za prakso na takem mestu, da se tudi ne čudim, da take razmere umore, ali vsaj ugonablajo idealizem. Ker nima vsak železne narave — saj še celo mnogo skrbnih staršev baš zato sili sina k učenju, ker je prešibkega zdravja za rokodelstvo, trgovino. Nesrečna mati, ki ne veš, da koplješ baš s to svojo dobroto sinu prerani grob!

Pa ne smem uhajati v liričnosti, kdor čita namreč dandanes časopise, se ne utegne ustaviti in dati duška svojim čutom, saj v dobi potiskane papirja niti misliti ne utegnemo več. Torej naprej k naši disciplini!

Da, to je praksa. Tu si moraš pomagati, kakor veš in znaš. Skrbi, da čim najprej spoznaš razvoj življenja, da dohitiš, kar ti je pozabila dati ali nalašč zamolčala šola. Čelega moža zahteva vzgoja, čelega moža tvoj okoliš, v katerem moraš biti obenem tudi duhovnik, duhovnik v pravem pomenu te besede, odkar so postali drugi po večini eksekutorji posvetne moči. Harmonija v tvoji notranjosti mora biti popolna, če hočeš blažljivo vplivati, če hočeš izpolnjevati svoje dolžnosti na mestu, kamor te je postavila usoda naroda! Skrbi!...

V teoriji pa sva si popolnoma navzkriž, in za teorijo je šlo v tem slučaju. Naj navedem v dokaz samo začetek, kdor nima več pri roki št. 9. „Učit. Tov.“ mu tudi to zadostuje: „Ako hoče šola uspešno vzgojevati naš up in nado, našo nežno mladino, mora storiti dvojce: mora navajati otroke a) k brezpoznoj poslušnosti, b) k vztrajni pridnosti. Ubogljivost in marljivost sta podlaga vseh kreposti šolske mladine, sta z ostalimi vrlinami v ožjem sorodstvu in s tem vir značaja.“ Potem pride primera šole z državo in zahteva pozitivnih sredstev, dobre discipline. Potem pa: „Salzmänn sicer pravi: ‚Schafft die moralischen Gängelwagen und die Länzfäume ab, die Gebote und Verbote und die künstlichen Mittel‘, a to naziranje... ni dobro.“ Ali ni to teorija? Pa nikjer nobene besede o prenapolnjenosti šol, premajhni izobrazbi in plači vzgojevalcev in o drugih škodljivcih prave vzgoje. Z eno besedo: meni in vsem, ki so članek čitali z zanimanjem, se je zdelo, da govori tovariš o idealni šolski disciplini in idealni šoli. Kako bi mogel sicer pozabiti na nedostatek poboljševalnic, prenapolnjenost šol itd., ko pa omenja. „Dobra disciplina je odvisna v veliki meri od složnega delovanja učiteljstva, od dobre zveze z domačo hišo in od resnobe, ki se z njo učitelj zavzema za pouk“. Pa dosti!

Še par besedi o odgovoru v 13. števil. Seveda izpuščam iz že omenjenih vzrokov vse odioznosti. Predvsem nisem ničesar zavijal, Da priporočam, „da uvedemo tudi v šolo tako disciplino, kakršna je v uradih, v vojašnicah in med ljudstvom“, k tej misli mi je dal po-

Dalje v prilogi.

vod tvoj stavek: „Izkušnje dokazujejo, da je država, kjer ne vladajo disciplina niti v uradih niti v vojašnicah niti med ljudstvom, na pragu krvave revolucije. Tako je tudi s šolo.“ — Zavijam?

Kar se tiče dosegljivosti, stvar ni tako jasna in razumljiva kakor vidim. Zahtevati od otrok pazljivosti pri različnih razlagah, je čisto absolutno nedosegljivo, in vendar marsikateri učitelj še kaznuje zaradi nepazljivosti, morebiti celo tudi ti, zakaj sredstva za dobro disciplino, kakor je skrb za zanimivost predmeta, sploh izpuščaš in postavljaš na to mesto gorečnost učiteljevo, s katero pa v šoli sploh ničesar ne opravimo, v ljudski že celo ne. Še celo na univerzi se dijaki smejejo profesorju, če zaide v navdušenje, ker ne razumejo njegovega razpoloženja; kaj še otroci do 14. leta! Samo predmet jih zabava. Kakor hitro jih zanima osebnost, je konec pouka in discipline, pa naj si je ta ali ona lastnost predavateljeva pritegnila nase pozornost otrok. To je tudi vzrok, da skoro noben učitelj ni zmožen deklamirati v šoli z uspehom kako pesem, ne ker bi jim bila nerazumljiva, ampak ker ne razumejo razpoloženja deklamatorjevega. Z otroki moramo biti otročji. Tu je tudi vzrok tvojega principa, da se otrokom nima mnogo razkladati, zakaj in kako — to pač ni otročji način. V teh stvareh imajo naše koleginje baje dokaj boljše uspehe, vsaj slišal sem o tem, in bi me veselilo, če je res. Slovenke še o takih stvareh niso pisale, žalibog.

V zgledih pač ne vem, kdo od naju da je bolj nesrečen; s higieniškimi pljuvalniki je sploh velik križ: pribijem le to, da otroci sploh nimajo potrebe pljuvati in da tudi v tem le posnemajo odrasle. Otroci se lahko ves dan igra, pa se ne bo niti spomnil na to nepotrebnost, v šoli pa se dela „velikega“ — tako da sodi tudi to k — pazljivosti. Pa zveza z domom in zopet zveza z domom.

Seigerschmied (če mislim pravega) pač zame ni in ne bo avtoriteta. Prav tako ne mislim posebno priznati „sramežljivemu A. B.“, ker spada pred paragrafe: spoznani krščanski resnici se ustavljati, predzno na božjo milost grešiti itd. Pa brez olajševalnih okoliščin, ker on je prvi med najboljšimi na Kranjskem! Sicer sem pa tudi zadnjič pisal: „Če v politiki ne moremo vsega odpuštili, v vzgoji pa moramo.“

Kar se tiče „pozitivnega prava“ za šole in „Novega šol. učnega reda“, bodimo si že enkrat odkritosrčni in odrecimo državi pravico do vpliva na vzgojo. Tudi če bi šole sama vzdrževala! — Zakaj namen šole je (ima biti) podpirati razvoj otroka, da bo čimprej dober človek; samoposebi se razume, da bo pri tem tudi dober državljani in narodnjak in oče in mož — to vse je v pojmu človeka. „Dober državljani“ pa še ni dober človek, kakor tudi ne oni, ki misli, da je dober narodnjak.

O „obdarovanju“ niti malo ne dvomim, v oklepajih sem dodal „za pridnost“ samo zato, ker imamo tudi druga obdarovanja. Že ko sem hodil v ljudsko šolo, ni bilo več nobenega obdarovanja za pridnost, razen katehetovih „pildkov“, — pač pa so bile božičnice, obdarovanja potrebnih učencev brez ozira na pridnost. Stvar mi je torej popolnoma jasna — da Seigerschmiedu ne, se ne čudim.

Prehitro živimo, prehitro čitamo, zato se moramo pozneje tolikokrat popravljati, ko spoznamo zmoto, zato si moramo tudi drug drugemu tolikokrat pomagati, popravljati se medsebojno, zato je dandanes boj tako buren, v nekaterih krogih kar podivjan. Galantne frate smo odvrgli, ker hočemo biti odkritosrčni, toda čisto čutimo ta nedostatek — predvsem v našem političnem življenju, kjer sploh ni pristupna nobena kritika ker, mislimo še vedno, da je vsaka kritika izraz sovraštva. Kdor ne zna biti toliko stvaren, da pušča osebnosti na stran, še ni zrel, da sleče c. kr. rokavice pl. galantnosti. Seveda: vanitas vanitatum; s tem, da posežemo v boj brez rokavic, pomagamo vzbujati smisel za stvarno mišljenje, trda disciplina zbija odpor, klerikalna gonja odpira oči itd. Kdor misli, mora priznati harmonijo v življenju posameznika tako važnost, da spozna za nad vse potrebno s v o b o d o učitelja; s tem pa tudi, kako ima biti izobražen, da ga taka odgovornost ne — stre. Kdor pa svojim tovarišem podaja nanke za to odgovorno službo, mora imeti čut odgo-

vornosti bolj razvit, nego čut konvencionalne „časti“.

Če sem predolgo govoril, naj mi čitatelji odpuste: pisati kratko in jasno ni namreč samo umetnost, ampak tudi naporno delo, ki jemlje mnogo več časa nego samo hitro zapisovanje misli. Z. B.

Potovanje v London

k šolsko - higieniškemu kongresu in razstavi.

Poroča L. Jelenc.

(Dalje.)

Bilo je 3. avgusta ob pol 11. uri ponoči. Dež je lil curkoma. Brzovlak, ki ima od Dovra direktno zvezo s parnikom iz Ostende, je pripeljal mnogo popotnikov. Vsak je hitel na tramvaj, omnibus, avtomobil ali na postajo podzemeljske železnice, ki je tik kolodvora, ali pa si je najel droško ali izvoščka, da pride prej pod streho v tem silno neprijetnem vremenu.

Kam pa ti, sem se vprašal, stoječ na trgu pred kolodvorom? Tesno mi je bilo pri srcu, kam se bom dal v tem velikanskem mestu, čisto sam, ponoči in nevede jezika. Poiskati mi je bilo treba prenočišče, pa kako, ker me ne bo nihče razumel in jaz nikogar. Hotela mi ni bilo treba dolgo iskati. Šest velikih sem našel na velikem križišču cest pred kolodvorom, vsi z električnimi reklamnimi napravami, kakršno ima na ljubljanskem mestnem trgu Bernatovič nad svojo prodajalnico, o kateri se tako bridko pritožuje Vaso Petričič. Po vnanje sem presojal hotele, kateri bi bil ceneji; videlo se mi je, da so to hoteli prve vrste in ti so dragi v Londonu. Izbral sem in izbral menda najdražjega — Viktorija hotel. Vstopim. Vrata v svoji mogočni uniformi in z velikim žezlom v roki me pozdravi spoštljivo; uslužbenec prihi in mi odvzame majhen kovček — edino prtljago — ter me odvede v kontoir. Tu povem, česa želim, a ne razume me nihče. Po dolgem čakanju vstopi hotelski sluga, ki je lomil za silo nemščino in ta mi raztolmači, da je izmed 300 sob, ki jih ima hotel, prosta le še ena v 5. nadstropju, da me povzdigne z liftom tja gor.

Isti dan sem bil 14 ur na potovanju. Odpeljal sem se iz Kolina ob pol 9. uri zjutraj; tam sem tudi zajtrkoval; v Ostende sem se šel kopat, namesto da bi obedoval, v Dovru ni bilo časa za obed, ker ima parnik direktno zvezo z brzovlakom v London. Prišel sem v London jako lačen. Hotel sem kaj večerjati. Sluga me pelje v velikansko krasno hotelsko restavracijo. Nobenega gosta ni bilo več notri. Samo kakih 40 do 50 natakarjev je prav leno pospravljalo restavracijske prostore. Hitro pojem malo šunke in kosček mrzle pečene piške, popijem steklenico piva in plačam za to malenkost malenkostno vsoto 3 s. in 20 p. = 3.77 K. Potem se izročim slugi, ki me dvigne v 5. nadstropje v najeto sobo, ki pa je bila tako krasno opremljena, da sem spoznal, da sem v hotelu I. vrste. Dobro sem spal, bil sem pa tudi sila truden. Zjutraj sem komaj našel stopnice. Široki s težkimi preprogami pregrnjeni hodniki so se vili na vse strani. Vrh stopnic v vsakem nadstropju je bil majhen park. Okrog vodometa so stale palme in druge dekoracijske rastline, vmes so stale mramornate mize in mehki divani. Tu so zajtrkovali in čitali liste tuje, ki so prenočevali v teh lepih prostorih. Ko vidim vso to razkošnost, si mislim: Hitro nazaj v sobo po kovček, svrtnik in dežnik in beži odtod; če boš stanoval po takih hotelih, bo čudno tvoje bivanje v Londonu in žalostna pot v domovino. In res, nisem se motil. V kontoirju mi napravijo račun za 15 s. in 50 p., dvema slugama po 1 s. napitnine, skupaj 16 s. 50 p. Hitro ven iz tega hotela!

Tvrda Cook in sin na Dunaju, ki prireja potovanja po vsem svetu in preskrbi vozne listke za vsakršne ture in tudi oskrbo v hotelih po raznih mestih, bi bila preskrbela tudi meni, če bi se bil zglasil za časa. Poslala mi je samo vozni listek in pismo, s katerim naj se zglasim v Londonu v njegovem osrednjem bureau in tu bodo ustregli vsaki moji želji. Najprej pa mi je treba najti bureau. Hodim po cestah semtertje v bližini kolodvora St. Pancras, kjer sem izstopil prejšnji večer in res kmalu zagledam napis: Cook's Reisebureau. Razveselim se ga, vstopim in pokažem nemško pismo. Dotični uradnik me pa opozori na napis, da

se tu govori le angleški in francoski. To se mi je zgodilo še v dveh Cookovih pisarnah. Ko obhodim okrog kolodvora že vse ulice, zagledam zopet Cookov napis. Tu najdem uradnika, ki mi pokaže široko, lepo cesto in pravi: „Weit diese Street Cook's Centralbureau.“ Razumel sem ga in hajd in hitro po široki cesti. Hodim dolgo, hodim 1 uro, hodim 2 uri, napisa ni in že sem se mislil vrniti, češ, izgrešil sem pisarno. Ko hodim še $\frac{3}{4}$ ure dalje, zagledam Euston Station. Blizu kolodvorov so take pisarne, si mislim, in res, poleg kolodvorskega poslojaja vidim napis „Cook's Centralbureau“. Tu se govori skoro v vseh evropskih jezikih. Vsak uradnik ima nad svojo pisalno mizo napis, v katerem jeziku govori. Stopim k Nemcu, mu pokažem pismo in povem, kaj bi rad. Telefonira v hotel; odgovor — zasedeno; v drugi — zasedeno; v tretji, odgovor — še prosto. To je bil „Hotel Wilton“ poleg Viktorija Station. Takoj tu plačam 3 f in 12 s. za 9 dni sobo, zajtrk in dnevno zvečer od $\frac{1}{2}$ 8. do $\frac{1}{2}$ 9. ure; ob 11. ali $\frac{1}{2}$ 12. uri imajo v Londonu samo drugi zajtrk. Ko urediva vse, vprašam: „Kje je Hotel Wilton?“ Precej daleč od tu! Kolodvor St. Pancras, odkoder ste zdaj prišli, je sredi pota odtu. Za božjo voljo, skoro 9 ur hoda, kako pridem tja? Sesti morate v omnibus; presesti boste morali večkrat, pa paziti, da Vas ne zapelje bogvekam. Tega sem se ustrašil! Poslovim se od prijaznega uradnika. Pred pisarno stoji droška; vozniku pokažem naslov in v 2. in $\frac{1}{2}$ ure me pripelje v hotel, ki sem ga iskal od $\frac{1}{2}$ 9. ure zjutraj do 4. popoldne. Vožnja je veljala 4 s., kar se mi je zdelo poceni za to daljavo in hitro vožnjo. V hotelu sem bil prav zadovoljen. Zmenil sem se tudi lahko, ker je govoril natanko nemški.

Ko uredim vse potrebno in se malo okreptam, hitim na ulice, kjer sedaj že bolj brez skrbi opazujem in občudujem velikanski promet, kakršnega ni v nobenem drugem mestu na svetu. Ta promet mora človek le videti, opiše se ga težko. Poleg železnice, omnibusov, tramvajev, avtomobilov, drošk, izvoščkov in zasebnih tovornih voz pospešujejo promet mnogobrojni parniki, ki vozijo po Temsi gorindol, in podzemeljska železnica na obeh straneh reke Temse. Droška za droško, omnibus za omnibusom, avtomobil za avtomobilom drvi po eni strani ceste dol, po drugi strani v nasprotni smeri gor in to ves dan v nepretrgani vrsti. Ceste so tako široke, da stoje po sredi izvoščeki, ob straneh pa hodijo po širokih tratarijah velike množice ljudi. Pri tem silovitem drvenju in vrvenju je treba pasantu na križiščih cest in ulic največje pozornosti. Več minut je treba časih čakati, da se pretrga vrste toliko, da hite ljudje na drugo stran eeste. Preračunati mora vsak svojo pot, kamor hoče in hitro izvršiti, ne da bi se obotavljal ali ostajal sredi ceste. Na takih nevarnih krajih in na cestah, ki se križajo pravokotno, stoji s palčico v roki — orožja nima — takomenovan „Policemen“ — Schutzmann, ki pa ni pravi stražnik, le čuvaj je, ki čuva, da se ne zgodi kaka nesreča. Sredi ceste stoji in dirigira promet. Takih čuvajev je v Londonu nad 15.000.

Da boste imeli le majhen pojem o velikanskem prometu, naj povem, da sem videl na avtomobilu, ki so vsi pravi kolosi s sedeži na krovih, število 17.500, na omnibusih, tudi s sedeži na krovu, število 18.916, na droški število 256.600. Vse te ogromne množice drve po cestah od $\frac{1}{2}$ 8 uri zjutraj do polnoči. Najlepše opazuje tujec to drvenje in vrvenje, če sede na krov katerega avtomobila in se vozi na vse strani mesta. Vožnja je jako poceni. Človeku se zdi časih, da bo zadel avtomobil ob omnibus ali ob kak drug voz in da bo vse drobno, ali vozniki se znajo ogniti tako lepo, da se mora človek le čuditi. Četudi je promet tako velikanski, ni tolikega ropota, kakor bi kdo mislil, ker je večina cest tlakovana z lesnimi inpregniranimi kockami. Cestne železnice in električni tramvaji so le bolj po predmestih.

Zanimive so takozvane mestne železnice — Stadtbahnen. — To so železnice, ki so speljane po podzemeljskih rovih pod vrstami hiš v velikem krogu okolo celega notranjega mesta; od mnogih postaj te proge se odcepijo stranske proge v londonska predmestja. Na progah, kjer je najživahnejše, do delavskih stanovanj n. pr. vozi ob delavskih 835 vlakov. Kolodvorsko poslopje, kjer se kupijo vozni listki in odkoder se gre po stopnicah do vlaka, je ob cesti. Za

2 s. sem se vozil pod londonskimi palačami okrog notranjega mesta.

London ni samo stolno in najvažnejše trgovsko mesto na Angleškem, temveč tudi največja in najbogatejša metropola sveta, kjer se koncentrirajo trgovina, politika, mornarstvo in denarstvo. Vse komunalne in statistične razmere napravijo na tujca velikanski vtisk.

Uprava je dvojna, notranje in vnanje mesto. Vnanje mesto — Veliki London — ima od Charing Cross, ki tvori središče, premer 78 km dolg z več nego 17 milijonov prebivalcev. Cest in trgov ima 19.000 in 865.000 hiš. Ta mestni kolos se pa še vedno širi na vse strani. Vsako leto podaljšajo, oziroma narade 44 km novih cest in sezidajo 9000 novih hiš. Vsak dan se pomnože prebivalci za 120 duš. Samih policijskih uradnikov ima 16.000, cerkvá pa primeroma malo, 1.600.

Razume se samoobsebi, da ima London mnogo vsakovrstnih umotvorov in raznih zavodov. Centralni komite šolsko higieniškega kongresa je šel udeležencem na roko in sestavil program, katere najvažnejše zavode in najznamenitejše umotvore naj si ogledajo v tem kratkem času. Imeli smo na razpolago voditelje, ki so nam razkazovali največje znamenitosti.

Med te se prišteva v prvi vrsti „British Museum“. Krasna, ogromna palača, eno največjih poslopij v Londonu. Muzej ima 7 glavnih oddelkov, in sicer: tiskane knjige in zemljevide — knjižnica ima 2.000.000 knjig; manuskripti; risbe; orientalsko starinarstvo; grško in rimsko starinarstvo; britansko in srednjeveško starinarstvo; etnografija; noveci in kolajne. Muzej je tolik, da bi obiskovalec potreboval dneve, da bi dobil le majhen pojem o zbirkah zanimivih predmetov in celo človeško življenje, da bi natanko proučil vsak predmet.

Narodna galerija — National Gallery. Ta galerija slik ima 23 dvoran, kjer je razstavljenih 1100 slik raznih šol in mojstrov.

Ogledal sem si tudi krasni prirodopisni muzej. Zbirke so se prej nahajale v British Museum. Ker je pa tu primanjkovalo prostora, so jih premestili v novo veličastno stavbo blizu vseučilišča.

V pritličju so geološke in palaeontološke, v prvem nadstropju mineraloške in zoološke in v drugem nadstropju botaniške zbirke. Vse zbirke so jako bogate, posebno pa zoološka, ki me je najbolj zanimala. Menda ni živali na svetu, ki bi se ne nahajala v tej zbirki. In kako naravno je vse urejeno! Vsako žival vidimo v njenem bitju in žitju: krta vidimo v njegovih rojih, divji kozel stoji na strmi pečini, družina ljubkih srn se pase na zeleni trati s stražo ob strani; beloglavi jastreb trga mrhovino, opice se zvirajo po drevesih in uganjajo svoje burke. Da vidimo veliko razliko glede velikosti raznih živali, stoji poleg velikanskega slona majhna rojka, pri velikem noju majhen kolibri v gnezdecu, ki ni večje od orehove lupine. Vrh visokih stopnic v I. nadstropju, kjer se razdele na levo in desno, sedi v velikem naslonjaču genialni Darwin. Vsa zoološka zbirka je razstavljena v 40 dvorah.

Poleg vseučilišča se nahaja tudi „Viktorija in Albert Museum“. Palačo so zidali iz preostankov svetovne razstave l. 1851: in bo zadnji trakt dodelan šele letos. Tu so ogromne zbirke umetnin, ki so razvrščene v treh dvoriščih s steklenimi strehami in v širokih koridorih, ki obkrožujejo ta dvorišča. Muzej je zbirka različnih umotvorov deloma v originalih, deloma v kopijah. Zbirka je ena največjih na svetu. Več ur je treba, kdor si jo hoče le površno ogledati.

Tudi „National Portrait Gallery“ me je jako zanimala. Ta galerija ima 1200 portretov slavnih angleških moških in žen, počenši od normanskih časov noter do današnjih dni. V II. nadstropju so najstarejši portreti, vladarji iz rodovine Tudor in Stuart, Shakespeare, diplomati, Cromwell itd. V I. nadstropju so portreti slavnih teologov in filozofov 18. stoletja, med njimi Benjamin Franklin, veliki državnik, učenjaki, pisatelji in pesniki. V pritličju so portreti slavnih sodnikov, vojakov, admiralov in cela vrsta drugih zaslužnih moških.

Kdo še ni čul imena Tower ob Temsi? Kdo hoče videti orožarno in kronske juvele, mora kupiti vstopnico 4 6 p. Ogledovanje Towera traja poldruge uro. Vodniki v posebnih uniformah čakajo toliko časa, da se nabere 12 oseb. Kaj je Tower, ki se tolikrat čuje to ime? Bil je nekdanj najmočnejša trdnjava Velike Bri-